

ВПЛИВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТІ БАНКУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Журавльова Т.О., Назаркіна Л.І.

Проаналізовано стратегії розвитку банківської системи України в посткризовий період, викладено порядок формування конкурентного середовища комерційного банку. Проведено аналіз впливу конкурентоспроможності банку на розвиток економіки України.

Постановка проблеми. Забезпечення високої конкурентоспроможності вітчизняних банків – важливе завдання сучасного етапу розвитку банківської системи України та необхідна умова її подальшого зміцнення як стратегічної складової національної економіки. Вивчення цієї проблеми особливо важливе, адже держава вирішує завдання інтеграції у світовий фінансовий ринок, для входження в який необхідно створити конкурентоспроможну інфраструктуру фінансових послуг.

На нашу думку, в Україні найважливішою передумовою успішної лібералізації ринку капіталу за умов недостатнього розвитку фінансової системи в цілому є зміцнення вітчизняних банківських інститутів шляхом забезпечення їх конкурентоспроможності. У загальному випадку під конкурентоспроможністю банківського сектору та кожного банку зокрема розумітимемо рівень їх готовності ефективно надавати конкурентні фінансові послуги, забезпечувати високу фінансову стійкість і динамічно розвиватися, враховуючи загальноекономічне і соціально-політичне становище держави та протидіючи різноманітним зовнішнім і внутрішнім ризикам. Все це і обумовлює актуальність теми дослідження.

Нині банківська система України – найпотужніший учасник вітчизняного ринку фінансових послуг. Розвиток банків характеризується позитивними тенденціями а стан банківської сфери істотно впливає як на загальне становище фінансових ринків, так і на фінансові стратегії учасників товарних ринків [1]. Адже саме банки забезпечують грошовий обіг, задовольняють потреби суб'єктів підприємництва у кредитних ресурсах, виконують ряд функцій, пов'язаних із регулюванням реального сектору економіки тощо. Банки як

фінансові посередники, акумулюють тимчасово вільні кошти і перерозподіляють їх в економіку. У роботі проаналізовані стратегії розвитку банківської системи України в посткризовий період, викладено порядок формування конкурентного середовища комерційного банку.

На основі аналізу фінансових інструментів управління кризовим банківництвом подані основні чинники подолання банківської кризи в Україні. Визначені шляхи подолання впливу банківської кризи на фінансову стабільність банків.

Аналіз публікації по темі. Питанням вивчення проблем конкурентоспроможності банку спрямовані дослідження, викладені в працях наступних авторів: Азаренкова Г.М., Васюренко О.В., Герасимович А.М., Жукова Е.Ф., Коваленко В.В., О. Лаврушина, А. Папуші, М. Савлука, А. Сафіна, М. Коцовської Р.Н., Ричаківської В.І., Мороза А.М., Української Л.О., Панової Г.С., Примостки Л.О., Пуховкіної М.Ф., Спіцина І.О., Спіцина Я.О., Шевченко Р.І. та інших. Проте окремі аспекти організації діяльності банківських установ висвітлені мало, вони потребують подальших досліджень і розробок.

Тому об'єктивно існує необхідність у подальшому вивченні та дослідженні проблеми. Саме цим зумовлене обрання теми статті дослідження й саме це підтверджує її актуальність.

Наша **мета** – викладення моделі організації діяльності банківських установ, яка б сприяла підвищенню ефективності їх роботи, зростанню доходів держави, створенню ефективної платіжної системи.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах впливу на економічні процеси кризових явищ регуляторні функції держави набувають особливого значення [2]. Насамперед це стосується банківської системи, яка потребує оптимально виваженого і розумного регулювання з боку держави та центрального банку. Якщо основна мета банківського регулювання це забезпечення надійності і стабільності банків, то необхідність такого регулювання визначається особливою роллю банків в економічній системі та специфічним характером їх діяльності. Своєчасність надходження податків та інших платежів державі залежить від стану платіжної системи. Платіжна система – це "кровоносна система" економіки будь-якої країни, де "кров'ю" виступають гроші в тій чи іншій форм [3].

Необхідною умовою успішного здійснення розрахунків в економіці є ступінь надійності переміщення коштів між суб'єктами господарських відносин. Банки як фінансові посередники, обслуговуючи платежі й розрахунки в економіці, відіграють дуже важливу роль в

організації і функціонуванні платіжної системи будь-якої країни. Відомі випадки, коли банкрутство незначної кількості великих банків було причиною сильних потрясінь усієї фінансової системи країни.

Крім того, банківські установи є платниками податків – чим ефективніше вони працюють, тим більше перераховують податкових платежів. Таким чином банки суттєво впливають на доходи держави, цей вплив має два напрямки – організація розрахунків і сплата податків.

Саме тому в сучасних умовах господарювання першорядне значення для збільшення доходів держави має чітка і правильно організована діяльність банківських установ.

Найважливішим напрямком діяльності кредитних установ є дослідження банківського ринку. Основними джерелами інформації для цього є дані статистичних установ, клієнтів-підприємств і приватних осіб, засобів масової інформації і рекламних матеріалів конкурентів.

Основними інструментами дослідження є: аналіз ринку, спостереження за ринком і його прогнозування. Аналіз ринку полягає у вивченні ситуації і можливості збуту на сучасний момент. Його основні завдання – визначити конкурентну позицію банку на ринку і провести його сегментацію.

Конкурентна позиція – це становище, яке той або інший банк займає на ринках збуту відповідно до результатів своєї діяльності, а також у відповідності зі своїми перевагами і недоліками порівняно з іншими кредитними інститутами [4].

Часто найважливішою характеристикою конкурентної позиції є частка банку на тому або іншому ринку збуту. Але цього недостатньо. Важливо знати також, наскільки ця позиція стійка.

Це можна визначити за допомогою аналізу конкурентоспроможності банку – його здатності забезпечити кращу пропозицію порівняно з іншими. Тільки здобуття конкурентних переваг дає змогу завойовувати стійкі позиції на ринку.

Конкурентні переваги досягаються за рахунок високої якості наданих послуг, а також іншими шляхами: за допомогою грамотного менеджменту, дієвої реклами, гарних відносин із клієнтурою.

Для всебічної оцінки конкурентоспроможності доцільно всі її показники систематизувати у вигляді таблиці й зіставляти з аналогічними в конкурентів.

Сегментація банківського ринку передбачає виявлення цільових груп клієнтів, на яких мають сконцентруватися збутові зусилля банку. В основі сегментації можуть бути різні критерії: правовий, економічний,

географічний, демографічний та ін.

Сегментація ринку залежно від юридичного статусу клієнта передбачає виділення ринків банківських послуг для підприємств (юридичних осіб) і населення (фізичних осіб). Доцільно виділяти такі цільові групи: населення, підприємства, громадські організації, фінансові інститути.

При сегментації за економічним критерієм на ринку юридичних осіб мають враховуватися розміри підприємства, сфера діяльності, чисельність працівників, а на ринку фізичних осіб – їхній майновий стан.

Найважливішим елементом географічної сегментації можуть бути країни, великі регіони, адміністративно-територіальні одиниці. Така сегментація може застосовуватися при дослідженні як ринку фізичних, так і юридичних осіб. Особливо вона важлива для великих банків, що мають свої офіси в різних регіонах України й інших країн.

Демографічну сегментацію варто застосовувати на ринку фізичних осіб. Вона заснована на соціально-професійному розподілі населення (робітники, службовці, бізнесмени та ін.), класифікації за віком, статтю, розмірами доходів.

Найпоширенішим у європейській банківській практиці є виділення цільових груп: підприємства, здатні до емісії; середні й малі підприємства; приватні особи.

Спостереження за ринком – це систематичне дослідження ситуації на ринку з метою виявлення змін, ринкових тенденцій.

Наступним інструментом дослідження банківського ринку є прогнозування, тобто передбачення змін ринкової ситуації в майбутньому. Його завдання – оцінити готовність споживачів придбати послуги певного банку, а не його конкурентів; спрогнозувати реакцію споживачів на заходи банку з формування дійсного попиту, а також передбачити зміни кон'юнктури.

Інструментами тут є прогнозування на основі традиційних математичних методів (простий аналіз тренда, статистичний аналіз та ін.), а також побудова сценарію на основі виборів прогнозів і експертних оцінок.

На основі аналітичних даних і прогнозів банк має вибирати стратегію в конкурентній боротьбі, а також сформулювати довгострокову мету і визначити шляхи її досягнення [5].

Таким чином, найважливішими напрямками реалізації ринкової стратегії комерційних банків, що забезпечують ефективне їх функціонування в сучасних умовах господарювання, мають бути:

- Аналіз і прогнозування ситуації на ринку.
- Товарна політика, що включає асортиментну й обсягову політику.
- Цінова політика (розчленування і диференціація цін, врівноважувальне ціноутворення).
- Збутова політика (організація мережі збуту).
- Комунікаційна політика (власне продаж, реклама, робота з громадськістю, стимулювання збуту).

З метою збереження економічного суверенітету держави, забезпечення подальшого розвитку країни необхідно створити і законодавче забезпечити функціонування конкурентного і прозорого ринкового середовища, яке стимулюватиме ефективний розвиток ринку фінансових послуг, та зміцнити потенціал банківської системи. Конкурентоспроможність банківського сектору забезпечить реалізація стратегічних цілей та пріоритетів розвитку банківської системи, які полягають у розширенні ресурсної бази, підвищенні капіталізації та ефективності вітчизняних банків [6]. Досягнення цих цілей можливе лише через поєднання інтересів усіх суб'єктів грошово-кредитного ринку, зміцнення довіри до банківських інститутів з боку внутрішніх інвесторів, насамперед – населення. Вагомий резерв підвищення капіталізації банків – кошти населення, але для реалізації такої програми необхідно розробити і законодавче забезпечити стратегію трансформації вкладів у довгостроковий акціонерний капітал.

Висновки. На нашу думку, необхідно розробити та впровадити теоретичні концепції розвитку банківської системи.

Цей підхід визначає необхідність системного аналізу процесу розвитку банківської системи країни, розкриття його суперечностей і розуміння тенденцій. Дані процеси необхідно аналізувати з урахуванням досвіду зарубіжних банківських систем і загальносвітових тенденцій та закономірностей розвитку фінансового ринку в контексті глобалізаційних процесів.

Теоретичне обґрунтування концепції розвитку банківської системи України повинно базуватися на реалізації пріоритетності довгострокових цілей якісного зростання та інтеграції до світового фінансового простору. Так, якщо зараз завданням розвитку банківської системи є формування конкурентного середовища, наповнення кредитного ринку всім спектром банківської продукції, забезпечення нормативів щодо статутного капіталу, то, звичайно, ці цілі не можуть стати цілями стратегічного розвитку банківської системи, адже вони є умовою такого розвитку.

Стратегічні цілі та пріоритети розвитку банківської системи повинні розкриватися через поєднання інтересів усіх суб'єктів грошово-кредитного ринку. Це, в свою чергу, визначає необхідність створення відповідного правового та інституціонального забезпечення, яке б дало змогу через механізм ринкової конкуренції реалізувати об'єктивні процеси розбудови банківської системи.

Виважена політика держави щодо розвитку банків не лише стимулюватиме їхні довгострокові проекти, а й сприятиме досягненню стратегічної цілі розвитку банківської системи – збільшення її капіталізації, без вирішення якої неможливо підвищити конкурентоспроможність вітчизняних банків.

Отже, для розвитку конкурентного середовища на вітчизняному ринку банківських послуг доцільно зробити такі кроки:

- Розробити державну політику розвитку й підтримку національних банківських установ.
- Банкам розробити власні стратегії формування і змін у менеджменті, операційній і технологічній діяльності, у сфері ІТ-технологій тощо.
- Підвищити конкурентоспроможність банківської системи за рахунок зменшення економічних і адміністративних витрат на банківський бізнес.
- Вжити заходів для зниження собівартості й підвищення якості банківських послуг для юридичних й фізичних осіб.

Усе це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи як фінансової основи конкурентного розвитку економіки України, що особливо важливо на етапі її інтеграції у світовий ринковий простір в умовах лібералізації міжнародного руху капіталу та глобалізації фінансових ринків.

Література:

1. Башлай С.В. PRM-технології в управлінні клієнтською базою банку / Башлай С.В. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник тез доповідей XII всеукр. наук.-пр. конф. 2009 Том 2 – С. 7-9.

2. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз / Барановський О.І. // Фінанси України. 2009 – №6 – С. 3-13.

3. Вовчак О., Халло В. Сутність та особливості банківської конкуренції / Світ фінансів. – 2008, грудень. – № 4 (17). – С. 86-92.

4. Ламбен, Ж.-Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок. Стратегический и операционный маркетинг / Ж.-Ж. Ламбен. – СПб.: Питер, 2007. – 800 с.

5. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов. – М.: Альпина, 2005. – 454 с.

6. Рейнхарт К.М. Новый период сдерживания развития финансовой сферы / Кармен М.Рейнхарт, Якоб Ф.Кьеркегор, М.Белен Сбрансиа // Финансы и развитие, МВФ. – 2011. – Июнь. – С. 22-26. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2011/06>.

Abstract

Zhuravlova T.O., Nazarkina L.I.

Impact of bank competitiveness on the development of the ukrainian economy

Strategies for development of the Ukrainian banking system in post-crisis period are analyzed; approach to forming of competitive environment is outlined. Authors analyze the impact of a bank's competitiveness on the development of the Ukrainian economy.